

Музиченко Г. В.,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. в різних країнах Європи підвищився інтерес до діяльності політичних партій з боку олігархів. Одним з механізмів такого впливу стала фінансова підтримка їх діяльності, особливо під час виборів, завдяки чому олігархи отримували можливість впливати на політичний процес. З іншого боку, обсяг витрат політичних партій зростає з кожним днем, що обумовлено збільшенням вартості послуг ЗМІ. Власних коштів на ефективну політичну боротьбу у партій катастрофічно не вистачає, що підштовхує їх до пошуку «додаткових» джерел фінансування. І саме в цей момент «на допомогу» приходять гроші з бізнесу.

Саме тому, із середини 60-х рр. ХХ ст. почала здійснюватися широкомасштабна правова регламентація фінансової діяльності політичних партій в Європі.

Бюджетне фінансування політичних партій – нормальна демократична практика. Переважна більшість стандартів у цій сфері закріплена в загальноєвропейських правових документах Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Ради Європи (РЄ). Попри це існують декілька глобальних інструментів, які визначають загальні принципи у сфері регулювання політичних фінансів: Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, у якій міститься заклик до держав-підписантів запровадити нормативне регулювання, необхідне для забезпечен-

ня прозорості фінансування кандидатів і партій; Загальний коментар № 25 Комітету ООН з прав людини (1996) до статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, який передбачає право держав установлювати обмеження витрат під час виборів, аби зменшити вплив грошей на результати голосування та інші.

До числа основних документів, які наразі визначають міжнародні стандарти у сфері фінансування партій, слід віднести:

1. Правила фінансування політичних партій, прийняті Венеціанською Комісією на 46-му пленарному засіданні у м. Венеція (9–10 березня 2001 року), в яких наголошується на двох аспектах щодо правил визначення кола партій, які повинні отримувати державне фінансування: *1) державне фінансування має бути обов'язково призначеним для кожної партії, представленої в парламенті; 2) з метою забезпечення рівності можливостей для різних політичних сил, державне фінансування партій доречно поширювати й на політичні сили, що репрезентують важливу частину електорату та висувають кандидатів на виборах [3].*

2. Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи 1516 (2001) «Про фінансування політичних партій», прийняті Постійним Комітетом від імені Асамблеї 22 травня 2001 року, де у пункті «8.a.ii.» зазначається, що *«політичні партії мають отримувати фінансову допомогу з державного бюджету, аби запобігти їхній залежності від приватних донорів і гарантувати рівність можливостей між політичними партіями. Обсяг державного фінансування, з одного боку, має бути вираховано пропорційно до рівня підтримки, який мають партії, визначеного на основі об'єктивних критеріїв, таких як кількість отриманих голосів чи депутатських мандатів, і, з іншого боку, допомагати новим партіям виходити на політичну арену та конкурувати на рівних умовах з більш стійкими партіями» [4].*

3. Рекомендації REC (2003) 4 Комітету Міністрів Державам-членам Ради Європи, прийняті Комітетом Міністрів на 835-му засіданні Заступників Міністрів (8 квітня 2003 року), якими було затверджено Спільні правила проти корупції у фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній.

4. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 2004/2003 від 4 листопада 2003 року про статус і фінансування політичних партій на європейському рівні.

Рада Європи та ОБСЄ активно долучилися до питань регулювання політичних фінансів на рівні європейської спільноти. Крім того, з 1999 року Група держав проти корупції (GRECO) стежить за дотриманням стандартів РЄ у сфері боротьби з корупцією, а у 2006 році до повноважень цього органу також додався моніторинг за прозорістю фінансування політичних партій.

Загалом європейські стандарти за визначенням IFES у сфері політичного фінансування стосуються кількох ключових сфер: «приватних внесків на користь партій і кандидатів, державного фінансування, регулювання витрат, фінансової звітності, державного контролю за політичними фінансами і санкцій» [2, с. 11].

Ухвалення в жовтні 2015 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» суттєво змінило правила гри для партій та започаткувало реформу політичного фінансування в Україні. Як зазначає НАЗК, «державне фінансування політичних партій підвищило рівень фінансової, організаційної та кадрової спроможності партій, дозволило диверсифікувати джерела фінансування партійної діяльності, зменшило рівень залежності партій від великих донорів, зменшило ризики корупції у політиці за рахунок зменшення залежності партій від приватних донорів, дало змогу компенсувати скорочення кількості членів партій і,

відповідно, надходжень від членських внесків, переорієнтувати діяльність партій з постійного пошуку джерел фінансування на внутрішньопартійний розвиток, створило умови для чесної та вільної політичної конкуренції, розвитку нових партій» [1].

Отже, новосформована законодавча база у сфері партійного фінансування в Україні загалом відповідає міжнародним стандартам, хоча в ній усе ж залишилися певні недоліки і прогалини, які потребують подальшого реагування з боку парламенту.

Література:

1. «Державне фінансування». 2019. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-z-putan-zarobigannya-politychnij-koruptsiyi/roz-yasennyya-ta-rekomendatsiyi/derzhavne-finansuvannya/> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Посібник для політичних партій з політичного фінансування. 2018. Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) в Україні. URL: https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_2018_political_finance_manual_for_political_parties_ukr.pdf (дата звернення: 03.04.2020).
3. «Правила щодо фінансування політичних партій, прийняті Венеціанською Комісією». 2001. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=publication&id=8&ar_id=147&iar_id=181&as=2 (дата звернення: 03.04.2020).
4. Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 1516 (2001). «Фінансування політичних партій». Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=publication&id=8&ar_id=147&iar_id=180&as=2 (дата звернення: 03.04.2020).